

«управління в сфері культури» та «соціальна і гуманітарна політика». Одеса: Інформ, 2007. 274 с.

6. Лебедева А. И., Иванова Е. В. Метод проектов в продуктивном обучении. *Школьная технология*. 2002. №5. С.116-120.

7. Петрова І. В. Проектування в соціально-культурній сфері. Навчальний посібник. Київ: Вид-во КНУКІМ, 2007. 372 с.

8. Раппопорт А. Г. Границы проектирования. *Вопросы методологии*. 1991. №1. С. 19-25.

9. Скиба К. Ф. Метод проектів: вивчаємо слово і світ. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2004. Березень (№7). С.8.

10. Ткач Т. В. Освітній простір особистості: психологічний аспект: монографія. Київ: Запоріжжя, 2008. 272 с.

Олександр Зубченко

*магістрант Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(науковий керівник – доцент А. Литвиненко)
(м. Полтава, Україна)*

МАЛОВІДОМА ЯПОНСЬКА ПОЕЗІЯ: ДО ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Мистецтво перекладу художніх текстів, зокрема поезії, річ багатовимірне та доволі специфічне. Кожен перекладач виступає у цьому безсумнівно творчому процесі одночасно як співавтор і редактор. У його силах слідуючи за своїми естетичними вподобаннями, знаннями, науковою компетентністю та письменницькою майстерністю, розкласти першопочатковий твір на окремі складові, а потім, змінивши мовну систему, зібрати його знов до купи.

Проблема виникає вже на цьому етапі, особливо коли ми говоримо про переклад з японської на будь-яку мову з індоєвропейської мовної сім'ї, як то українська. У Японії, де спокон віків використовують запозичене з Китаю ієрогліфічне написання слів (кандзі), існують також й дві складові абетки – хірагана (для виключно японських) та катакана (для написання слів запозичених з усіх інших мов).

Японська мова розвивалася протягом довгого періоду часу, з моменту відходу від традиційного китайського письма в добу Хейан (794-1185pp.) [1], але до кінця не втратила зв'язок зі своїм корінням. Це стає зрозумілим, якщо поглянути на специфічну манеру в прочитанні кандзі. Кожен ієрогліф у японській мові має щонайменше два варіанти прочитання – кун-йомі та он-йомі. Перший призначений для прочитання японського звучання слова (зазвичай більшого за кількістю складів), другий – китайського. Часто можна зустріти такі слова, які мають по декілька варіантів прочитання як кун-йомі, так й он-йомі.

Так як японські абетки складаються переважно зі складів (винятком є єдине самостійна приголосна «**ん**» («н»), а також «**っ**» («маленька цу»), яка подвоєне приголосну, що стоїть одразу після неї), то й звукосполучень тут набагато менше, ніж в українській або тимпаче німецькій чи ірландській мовах. А отже, виходячи з цієї цікавої властивості японської мови, омонімів у ній налічується в десятки разів більше, ніж в будь-якій із європейських мов. Можна виділити декілька яскравих японських омонімів:

1. **き** kiku – «хризантема», «слухати», «обрив», «діяти», «дуб», «м'яч» [4];

2. **かき** kaki – «хурма», «устриця», «нижчевикладений», «паркан, огорожа», «літній сезон», «шлюбний вік», «вогнепальна зброя», «писати», «полум'я», «квітуча рослина», «можливе зло», «аромат квітів», «ваза для квітів», «сезон цвіту», «обмеження в часі», «вистава» [2, 4];

3. **ひ** hi – «день», «доба», «сонце», «вогонь», «принцеса», «ні», «покоївка», «помилковий», «порівняння», «надгробний пам'ятник»[2];

4. **かわ** kawa – «річка», «потік», «цікава розповідь», «сторона, бік», «посушливий», «видра», «шкіра», «кора», «хутро», «процвітаючий» [2];

5. **ぜん** zen – «дзен» (течія буддизму), «споглядання», «медитація», «весь, повністю», «колишній, попередній», «поступово», «цикада», «добро», «завжди», «тонке кімоно», «монета, гроші», «бідність» [2, 4].

Маючи настільки величезний арсенал із найрізноманітнішими омонімічними варіантами висловлювання, японці зі своїх естетичних уподобань стали використовувати таку гру слів у поезії, зробивши ці порівняння однією з обов'язкових і характерних складових своїх віршів.

Але, як завідчує практичний досвід, перекласти поетичну вишуканість і зберегти все багатство авторського задуму неможливо з ряду об'єктивних причин. Тут накладають свій відбиток як особливості саме японської мови, так і специфіка усталеної поетичної форми.

Окрім використання омонімічного порівняння, ще однією характерною рисою японської поезії є наявність суворої структури, певного чергування рядків розміром у 5 та 7 складів. Основна віршована форма в поезії «Країни сонця, що сходить» – танка (коротка пісня), яка за своєю структурою має чергування складів: 5–7–5–7–7. З цим пов'язана друга проблема перекладу віршів з японської.

Здійснюючи переклад японської поезії, перекладач повинен намагатися зробити свій варіант максимально схожим на оригінал: дотримуватися

авторської форми і розміру вірша. Саме у такий спосіб можна передати усю повноту, сенс і витонченість японського слова.

Третьою проблемою перекладу японських віршів є вже згадана нами хірагана, якщо точніше – антології поезії, що написана виключно нею (без використання ієрогліфів-кандзі). Що цікаво, навряд чи хтось із японських поетів доби Хейан або Едо (1603-1868 рр.) писав би саме таким чином, так як без кандзі зрозуміти про, що йде мова у вірші можна було б лише аналізуючи слово у контексті всього твору. Зауважимо, що при всій багатогранній омонімічній складовій японської мови, у ній відсутній «пробіл». Тобто всі ієрогліфи завжди пишуться разом. Тому якщо перекладач мусить працювати з подібною антологією, він має досконало володіти мовою, а також мати в наявності спеціальні словники, що включають як сучасні, так і застарілі слова. Але незважаючи на всі незручності перекладу такого тексту, все одно серед збірок віршів японських класиків часто зустрічаються такі екземпляри.

У випадку з японською мовою, віршами-танка та їх специфічними особливостями, розглянутими нами вище, можна запропонувати такий оптимальний вихід до проблеми гармонійного перекладу: зберігаючи естетичну витонченість, а також ритміку, лад й емоційний настрій твору, перекласти саме його поетико-ліричний шар дотримуючись необхідної форми, а смислове навантаження перенести у виноски під текстом, навіть якщо для всієї повноти роз'яснення буде потрібно розписати всі тонкощі розглядуваного вірша та хитрощі красномов'я автора на декілька сторінок.

Цей прийом, хоч і не в повній мірі, застосовували у своїх перекладах такі видатні японіологи як В. Маркова («Макура-но соші») [1], О. Долін («Кокінвакашю») [5], а також Є. Пінус («Кодзікі») [3].

Список використаних джерел

1. «Библиотека всемирной литературы: Повесть о прекрасной Отикубо; Записки у изголовья; Записки из кельи» / переклад зі старояпонської мови В. Маркової, М. Конрада, В. Сановича. Москва: Ескмо, 2014. 656 с.
2. Большой японско-русский словарь в 2-х томах / за ред. та укл. Конрада М. І. Москва: Советская энциклопедия, 1970. 1728 с.
3. Кодзики: Мифы Древней Японии / укладач В. Харітонов. У-Фактория, 2007. 256 с.
4. Полезные файлы. URL: <http://nippon.temerov.org/tools.php> (дата звернення 02.10.2020).
5. Японская классическая библиотека: Кокинвакасю. Собрание старых и новых песен Японии / перев. со старояпонского О. А. Долина. Санкт-Петербург: Гиперион, 2001. 432 с.